EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 12.10.2006
KOM(2006) 590 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS VADOVŲ TARYBAI

Išorės energetikos santykiai – nuo principų iki veiksmų

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS VADOVŲ TARYBAI

Išorės energetikos santykiai – nuo principų iki veiksmų

2006 m. kovo mėn. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba[1] patvirtino Komisijos žaliojoje knygoje pasiūlytus Europos energetikos politikos tikslus – ilgalaikį tvarumą, energijos tiekimo saugumą ir ekonominį konkurencingumą, pagal Lisabonos strategiją ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui. 2006 m. birželio mėn. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba[2] vėliau priėmė Komisijos ir Vyriausiojo įgaliotinio/Tarybos Generalinio Sekretoriaus bendrai pasiūlytas rekomendacijas[3].

(1) **Suderinamumas** yra esminis dalykas siekiant šių tikslų. Konkrečiai tai energetikos politikos vidaus bei išorės aspektų suderinamumas ir energetikos bei kitų ją veikiančių sričių, pvz., išorės santykių, prekybos, plėtros, mokslinių tyrimų ir aplinkos apsaugos politikos suderinamumas. Būtinas darnus veikimo būdas, siekiant užtikrinti, kad išorės energetikos politika būtų garantuojamas tiekimo saugumas ir tuo pačiu užtikrinamas tvarumo tikslo planavimas tarptautiniu lygiu. Siekiant užtikrinti suderinamumą, reikia esminių ir skubių sprendimų.

(a) Sąjungai atsivertų daug galimybių, jei ji įgyvendintų savo **vidaus energetikos rinką.** Vidaus rinka gali užtikrinti didesnį ekonominį konkurencingumą, didesnę įvairovę, didesnį veiksmingumą, skatinti investicijas bei naujoves ir prisidėti prie tiekimo saugumo. Valstybės narės turėtų skatinti vidaus energetikos rinkos principus dvišalėje ir daugiašalėje aplinkoje, stiprindamos išorinį Sąjungos darnumą ir įtaką energetikos klausimais. ES vidaus rinkos teikiamos galimybės taip pat padidės, jeigu pagerės tarpusavio santykiai ir bus tinkamai laikomasi konkurencijos taisyklių.

(b) Reikia didelių investicijų, siekiant sukurti reikiamus tarpusavio santykius Bendrijoje ir už jos ribų, kad būtų užtikrinti išorės energijos tiekimo maršrutai ir šaltiniai. ES turėtų padėti kurti aplinką privataus kapitalo srautams ir politiškai bei finansiškai remti ekonomiškai įgyvendinamus projektus.

(c) Energetikos efektyvumo turėtų būti siekiama kaip veiksmingiausios politikos, kuria prisidedama prie visų trijų energetikos politikos tikslų, įskaitant priklausomybės nuo importo mažinimą. ES turi daug galimybių būti bendrų tarptautinių veiksmų, siekiant mažinti pasaulinį energijos paklausos augimą, gerinti energetikos efektyvumą, kovoti su klimato kaita ir skatinti didesnį tvarumą, priešakyje. Tai tik viena sritis, kurioje ES yra patraukli tarptautinė partnerė dėl savo pirmavimo pažangių aplinkos apsaugos ir energetikos technologijų srityje.

---

1 Dokumentas 7775/1/06 REV 1, Europos Vadovų Tarybos posėdis Briuselyje, 2006 m. kovo 23–24 d., pirmininkaujančios valstybės narės išvados.

2 Dokumentas 10633/1/06 REV 1, Europos Vadovų Tarybos posėdis Briuselyje, 2006 m. birželio 15–16 d., pirmininkaujančios valstybės narės išvados.

3 Dokumentas 9971/06.

(d) ES ir jos valstybės narės turėtų tiek ES viduje, tiek už jos ribų skatinti greitesnį perėjimą prie mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos, įskaitant prekybos taršos leidimais sistemą. Tai padės spręsti su klimato kaita bei tvarumu ir klimato apsauga susijusius klausimus. Greitai ėmusis veiksmų galima paremti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių (vėjo, saulės, biomasės, vandens, geoterminių) ir švarių angliavandenilių, įskaitant anglį, vystymą ir naudojimą ES bei trečiosiose šalyse, o tai būtų naudinga imantis lyderio vaidmens vystant tarptautines rinkas. Einantieji šiuo keliu branduolinę energetiką laiko energetikos saugumo ir mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos elementu.

(2) Sąjunga turėtų pasinaudoti visa savo įtaka dabartinėse ir **būsimose dvišalėse derybose ir susitarimuose**, pateikdama suderintus, į rinką orientuotus sprendimus, pirmiausia kartu su savo įprastais tiekėjais, bet taip pat ir su kitomis pagrindinėmis šalimis gamintojomis ir vartotojomis. EB turėtų inicijuoti tarptautinių susitarimų, įskaitant EB energetikos reglamentavimo sistemos kaimynams (Energijos bendrija), kūrimą, Energetikos chartijos sutarties, režimo pasibaigus Kioto protokolo galiojimui tobulinimą, energetikos efektyvumo pagrindų susitarimą, pasaulio partnerių įtraukimą į prekybos taršos leidimais sistemą, atsinaujinančiųjų energijos šaltinių tyrimo ir panaudojimo skatinimą. Reikia toliau plėsti EB vaidmenį tarptautinėje aplinkoje ir organizacijose. Valstybės narės ir Komisija turėtų koordinuoti savo pozicijas, kad galėtų veiksmingai pareikšti bendrą nuomonę.

(3) **ES ir Rusijos bendradarbiavimas energetikos srityje** yra esminis dalykas, siekiant užtikrinti energetikos saugumą Europos žemyne. Rusija jau tiekia apie 25 % ES suvartojamos naftos ir dujų. Auganti energijos, ypač dujų paklausa liudija apie dar didesnes energijos importo iš Rusijos apimtis. Numatomos derybos dėl naujo išsamaus pagrindų susitarimo pagal Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą (PBS) suteikia galimybę susitarti dėl suderinto ir tarpusavyje įpareigojančio bendradarbiavimo energetikos srityje tikslų ir principų. Tai turėtų įtakos ne tik ES ir Rusijos prekybos bei investicijų energetikos sektoriuje sąlygoms, bet paveiktų ir visą ekonomiką, remtų pramonės diversifikavimą ir technologijų plėtrą, t. y. tai, ko siekia Rusija. Tai būtų taip pat naudinga tranzito šalims bei šalims gamintojoms Rytų Europoje, Pietų Kaukaze ir Vidurio Azijoje. Tokiu susitarimu su Rusija, patvirtinančiu tiek rinkos ekonomikos principus, tiek atitinkamus Energetikos chartijos sutarties principus, taip pat galėtų būti pašalinta daug esamų kliūčių Rusijai ratifikuoti Energetikos chartijos sutartį.

Esant dabartinėms investicijoms į gamybą, transportą ir energetikos produktų pardavimą, susirūpinimą kelia tai, kad Rusija gali nesugebėti tinkamai patenkinti didėjančios paklausos tiek eksporto, tiek vidaus rinkose. Todėl reikėtų bendrai sutelkti pastangas, siekiant pagerinti Rusijos ekonomikos energetikos efektyvumą. Norint tai įgyvendinti, reikėtų pagrindinių sąlygų, kuriomis būtų reglamentuojama bei skatinama prekyba energija ir ES bei Rusijos tarpusavio investicijos. Be to, ES turėtų plėsti bendradarbiavimą su Rusija, įgyvendindama Kioto protokolo įsipareigojimus, skatinti technines naujoves ir gerinti energetikos sektoriaus efektyvumą.

ES ir Rusija turėtų įžvelgti ilgalaikę tarpusavio naudą, susijusią su nauja energetikos partneryste, kuria būtų siekiama suderinti abiejų šalių lūkesčius ir interesus. Santykis būtų toks:

(a) Rusija ieško būdų užsitikrinti energijos paklausą ES rinkoje. ES reikia Rusijos išteklių, kad užtikrintų savo energetikos saugumą. Egzistuoja aiški tarpusavio priklausomybė.

(b) Rusija nori tvirtesnės pozicijos ES vidaus energetikos rinkoje, užtikrintų ilgalaikių dujų tiekimo sutarčių, elektros tinklų integravimo, laisvos prekybos elektros energija bei branduolinėmis medžiagomis, taip pat įsigyti ir kontroliuoti ES energijos išteklių (dujų ir elektros energijos) vartotojų, ES investicijų ir technologijų Rusijos energetikos ištekliams plėtoti.

(c) ES nori nediskriminuojančių ir sąžiningų santykių su Rusija energetikos srityje, turint omenyje tiekimą iš Rusijos ir galimybę ES investuotojams patekti į Rusijos rinką; vienodų sąlygų, kalbant apie rinką, investicijas ir Rusijos energijos tiekėjų ir vartotojų infrastruktūros įsigijimą; galimybės trečiosioms šalims naudotis Rusijos vamzdynais, įskaitant tuos, kurie skirti energetikos produktų tranzitui iš Kaspijos jūros regiono bei Vidurio Azijos; konkurencijos taisyklių laikymosi ir aukšto aplinkos apsaugos ir saugumo lygio.

Pasiūlyme dėl derybų gairių, siekiant naujo pagrindų susitarimo su Rusija, Komisija išdėstė, kaip būtų galima stiprinti mūsų santykius su Rusija energetikos srityje. Glaudesniais ryšiais su Rusija reikėtų siekti panaikinti likusias prekybos ir investicijų kliūtis, skatinti suvienodinti reguliavimo priemones ir palengvinti dalijimąsi technologijomis, taip plečiant ir stiprinant mūsų santykius energetikos srityje. Vienodos sąlygos, nuspėjamumas ir tarpusavio sąveika šiose srityse padėtų sustiprinti ilgalaikius abipusiai naudingus santykius:

(a) Investicijos į tiekėjų ir vartotojų, vidaus ir užsienio rinkas.

(b) Rinkos atvėrimas ir galimybė sąžiningai ir be diskriminavimo naudotis transporto tinklais, įskaitant energetikos produktų tranzitą.

(c) Energetikos politikos, teisės aktų ir nuostatų dėl rinkų veikimo, įskaitant prekybos taisykles ir saugumo bei apsaugos klausimus, suvienodinimas.

(d) Aukštų standartų, susijusių su ES nuostatomis dėl saugumo, apsaugos ir aplinkosaugos aspektų, ypač prekybos elektros energija tikslais, ir konkurencijos taisyklių laikymasis.

(e) Bendras energetikos efektyvumo ir taupymo, atsinaujinančiosios energijos ir mokslinių tyrimų priemonių įgyvendinimas.

Svarbu, kad valstybės narės bendrai suprastų siūlomą poziciją dėl principų, susijusių su partneryste su Rusija energetikos srityje, kuri bus svarstoma kaip susitarimas po PBS. Sąjunga turėtų pasinaudoti visomis galimybėmis, kad įtikintų Rusiją dėl abipusės tokios veiklos naudos.

(4) ES bendradarbiavimas su **kitomis trečiosiomis šalimis** energetikos srityje išlieka svarbiausiu prioritetu, nepriklausomai nuo ES ir Rusijos derybų. Tai padeda apsaugoti ES ir tranzito šalių energijos tiekimą, vykdyti reformas šalyse partnerėse ir padeda šalims gamintojoms lengviau patekti į ES rinkas. Tęsiamas bendradarbiavimas ir su svarbiomis energiją vartojančiomis šalimis. Būtina energijos

rūšių, kilmės šalių ir tranzito šalių įvairovė, norint užtikrinti galimybę ES naudoti švarią ir saugiai tiekiamą energiją.

Aplink ES yra beveik 80 % pasaulio angliavandenilių išteklių. Svarbių energijos išteklių tiekėjų yra Vidužemio, Juodosios jūros, Kaspijos, Artimųjų Rytų, Persijos įlankos regionuose bei Šiaurės regione (Norvegijoje), su kuriais ES stiprina bendradarbiavimą. Tikslas – sukurti didelį ES supančių šalių tinklą, kuris veiktų pagal bendras taisykles arba vidaus rinkos principus.

Yra įvairių priemonių, kuriomis galima pasinaudoti siekiant šio tikslo. Yra tebegaliojančių ir būsimų dvišalių susitarimų su energiją gaminančiomis ir tranzito šalimis, pvz., partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimai, Susitarimo memorandumas dėl bendradarbiavimo su Ukraina energetikos srityje ir asociacijos susitarimai su Vidužemio jūros šalimis. Be to, yra Europos kaimynystės politikos veiksmų planai; numatyti susitarimo memorandumai su Alžyru, Azerbaidžanu ir Kazachstanu; *Euromed* bendradarbiavimas energetikos srityje; Baku iniciatyva bei EB ir Norvegijos dialogas energetikos srityje. Sustiprinti santykiai energetikos srityje ir su kitais svarbiais energijos gamintojais, pvz., OPEC (Naftą eksportuojančių šalių organizacija) ir Lotynų Amerikos bei Afrikos šalimis, kurios didina hidrovandenilio gamybos apimtį ir turi galimybių ją dar daugiau plėsti. Kalbant apie energiją vartojančias šalis, plečiamas bendradarbiavimas ir su Jungtinėmis Valstijomis, Indija bei Kinija. Svarbu veiksmingai stebėti bei įgyvendinti šias iniciatyvas ir visapusiškai jas remti ES prekybos, plėtros, aplinkos apsaugos ir konkurencijos politikoje.

Energijos bendrijos sutartis įsigaliojo 2006 m. liepos 1 d. ir ja išplečiama atitinkama ES energetikos *acquis* Vakarų Balkanų šalyse. Sutarties įgyvendinimas pagerins energetikos saugumą, sukurs regioninę energetikos rinką ir skatins svarbias investicijas. Norvegija ir Ukraina jau oficialiai kreipėsi dėl prisijungimo prie Energijos bendrijos sutarties ir jų prisijungimą reikėtų kuo skubiau apsvarstyti. Reikėtų papildomai apsvarstyti ir kitas galimos narystės paraiškas. Tikimasi, kad Juodosios ir Kaspijos jūrų regione „Baku iniciatyvos“ dialogas dėl energetikos politikos paragins to regiono šalis spręsti bendras problemas kartu su ES ir padės padidinti naujas tiekimo apimtis iš Vidurio Azijos į ES.

Turkija tampa svarbiu gamintojų regionų pasiūlos energetikos centru ir todėl yra strategiškai svarbi ES energetikos saugumo požiūriu. Su Turkija susijęs plėtros procesas galėtų prisidėti skatinant Turkiją greitai priimti ir įgyvendinti ES energetikos *acquis,* tuo tarpu greitas Turkijos prisijungimas prie Energijos bendrijos sutarties taip pat galėtų paspartinti šį procesą. Vykdant vamzdynų projektus, pvz., *Nabucco* projektą ir kitus Kaspijos jūros regiono projektus, reikėtų kuo veiksmingiau bendradarbiauti. Jeigu Turkija greitai atitiktų ES energetikos standartus ir įvairių sričių politiką, tai būtų labai naudinga, išnaudojant dideles Turkijos, kaip pagrindinio energetikos centro, galimybes.

Reikėtų iki galo išnaudoti ES finansinio bendradarbiavimo priemones, norint skatinti šalių partnerių energetikos sektorių pertvarką ir plėtrą, regioninį bendradarbiavimą, infrastruktūros tarpusavio ryšius, naujų vamzdynų tiesimą, energetikos efektyvumą ir atsinaujinančiuosius energijos šaltinius, siekiant abipusės naudos. Bendras pasiūlymas, kurį neseniai pateikė ES, Europos investicijų bankas ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas dėl hidrovandenilio infrastruktūros projektų finansavimo pagal ES ir Ukrainos susitarimo memorandumą dėl bendradarbiavimo

energetikos srityje parodė, kad suderintai sutelkus visas ES priemones siekiant strateginio ES tikslo, galima pasiekti didžiulį sinergijos efektą. Neseniai patvirtintas Pasaulio energetikos efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos fondas padės rasti papildomų finansinių išteklių.

Svarbu greitai užmegzti santykius su strategiškai svarbiais Sąjungos kaimynais. Valstybės narės turi remti nuolatinio dvišalio ir regioninio bendradarbiavimo partnerystes su pagrindiniais ES energetikos partneriais, kartu palaipsniui plėsti vidaus energetikos rinkos principus, vadovaudamosi Europos kaimynystės politika ir veiksmingai naudodamos visas finansines priemones, kurias gali suteikti ES, Europos investicijų bankas, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas ir kitos tarptautinės finansų institucijos ES energetikos saugumo tikslais.

(5) Norint užtikrinti tolesnes veiksmingas priemones ir darnumą tęsiant pirmiau paminėtas iniciatyvas ir procesus, ES partneriams bus labai svarbu nuolat gauti informacijos ir žinoti apie susijusius įvykius ir būti pasirengusiems dalytis vieniems su kitais esmine informacija išorės energetikos krizės atveju. Kad būtų lengviau keistis tokia informacija, Komisija, Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė ir Tarybos Generalinis sekretoriatas rengiasi sukurti **energetikos korespondentų tinklą**, kuris padėtų ES greitai imtis veiksmų ir reaguoti, jei kiltų grėsmė energetikos saugumui. Tokio tinklo tikslas būtų parengti veiksmų ir sprendimų planą energetikos krizės atveju, renkant, apdorojant ir skleidžiant patikimą informaciją, susijusią su energijos tiekimo į ES saugumu. Tinklas taip pat parengtų preliminarią analizę ir vertinimą, kad būtų galima iš anksto įspėti, kai energetikos saugumo tikslų negalima pasiekti.

Tinklą turėtų sudaryti valstybių narių, Tarybos Generalinio sekretoriato ir Komisijos energetikos ekspertai. Jis turėtų veikti su specialia ryšio sistema, o jo posėdžiai turėtų būti *ad hoc.*

Kad būtų lengviau įgyvendinti bendrą ir suderintą išorės energetikos saugumo politiką bei sukurti svarbią priemonę, išankstinio įspėjimo sistemą, kuri leistų geriau pasirengti energetikos krizėms, valstybės narės turėtų sutikti sukurti ir įgyvendinti energetikos korespondentų tinklą.